

Hur djurägare upplever sina djurs beteenden: med kanin och gnagare i blickfånget

*How animal owners perceive and interpret the behaviours of
their pets: with rabbit and rodents in the spotlight*

Sofia Palm

Skara 2015

Etologi och djurskyddsprogrammet

Studentarbete
Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Nr. 611

Student report
Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health

No. 611

ISSN 1652-280X

Hur djurägare upplever sina djurs beteenden: med kanin och gnagare i blickfånget

How animal owners perceive and interpret the behaviours of their pets: with rabbit and rodents in the spotlight

Sofia Palm

Studentarbete 611, Skara 2015

G2E, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi, kurskod EX0520

Handledare: Maria Andersson, SLU, Inst för husdjurens miljö och hälsa, Box 234, 532 23 SKARA

Examinator: Christina Lindqvist, SLU, Inst för husdjurens miljö och hälsa, Box 234, 532 23 SKARA

Nyckelord: Sällskapsdjur, kanin, gnagare, djurägare, uppfattning, kunskap, välfärd

Serie: Studentarbete/Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, nr. 611, ISSN 1652-280X

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.slu.se/husdjurmiljohalsa

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	4
INLEDNING	5
<i>Djurhållning, dåtid och nutid.....</i>	<i>5</i>
<i>Födosoöksbeteende och rörelsebehov</i>	<i>6</i>
<i>Sociala beteenden</i>	<i>6</i>
<i>Konsekvenser av stress.....</i>	<i>7</i>
<i>Djurs sinnesintryck</i>	<i>8</i>
<i>Anledning till införskaffande av sällskapsdjur.....</i>	<i>8</i>
<i>Djurägarens medvetenhet.....</i>	<i>9</i>
<i>Lagstiftning.....</i>	<i>9</i>
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9
MATERIAL OCH METOD	9
RESULTAT.....	10
<i>Åldersgrupper.....</i>	<i>10</i>
<i>Djurägarens tidigare innehav av kanin eller gnagare</i>	<i>11</i>
<i>Anledning till införskaffandet av djuret/djuren.....</i>	<i>11</i>
<i>Varifrån information inhämtades om djuret och dess skötselbehov</i>	<i>12</i>
<i>Inredning i djurens inhysningssystem, observerade beteenden och djurägarnas teorier – Råttor och marsvin</i>	<i>12</i>
<i>Samtliga djurägares uppfattning av sina djurs beteenden</i>	<i>15</i>
DISKUSSION	17
<i>Tankar kring studien och dess upplägg.....</i>	<i>17</i>
<i>Åldersgrupper.....</i>	<i>18</i>
<i>Djurägarens tidigare innehav av kanin eller gnagare</i>	<i>18</i>
<i>Anledning till införskaffandet av djuret/djuren.....</i>	<i>18</i>
<i>Varifrån information inhämtades om djuret och dess skötselbehov</i>	<i>19</i>
<i>Inredning i djurens inhysningssystem, observerade beteenden och djurägarnas teorier – Råttor och marsvin</i>	<i>20</i>
<i>Samtliga djurägares uppfattning av sina djurs beteenden</i>	<i>21</i>
Betydelsen av detta arbete samt framtida frågeställningar	22
SLUTSATS	23
POPULÄRVETENSKAPLIG SAMMANFATTNING	23
TACK	24
REFERENSER	25
BILAGA 1.	29

ABSTRACT

Nowadays the purpose of keeping animals for companionship is nothing uncommon. In the past this type of animal husbandry was restricted to people of wealth or those belonging to the upper-class in society. The numbers of pets worldwide have increased significantly and have simultaneously led to an increasing concern over the welfare of pets. To assure the well-being of pets there is a need for the animal owner to have appropriate knowledge regarding animal needs. There is no scientific evidence that animal species which have undergone domestication are missing behaviour patterns of its wild counterpart. Consequently it's of significant importance that the animal owner consider the natural behaviour of the animals to ensure a good animal welfare. The welfare of pets also depends on the animal owner's decisions and ideas on which the housing system will be designed. Not all animal owners are aware of this which increases the risk for their pets to experience poor welfare, for example it can take the form of abnormal behaviours. In a constant detrimental environment these can develop into stereotypical behaviours.

On the basis of scientific research it's clear that animal owner can experience behaviour problem of their pets when these becomes troublesome for the owner's part. This leads us to the aim of this bachelor thesis, which was to investigate how owners of rabbits and rodents perceive their pet's behaviour. Additionally the owner's eventual theories about abnormal behaviours and also why the owners view a behaviour as abnormal was analyzed. An electronic survey was conducted and distributed over relevant webpages. 55 % of the animal owners stated that they have observed behaviour, which according to science and own experience, are abnormal. Around 70 of 95 animal owners had a theory of the behaviour/-s. When looking further into the answers it was discovered that some animal owners was thinking in a bigger perspective regarding the background of the behaviours. Others described the behaviours in the specific situation where they occurred but didn't really discuss any possible causes for them. When it comes to the theories of all behaviours, most of the animal owners stated they were caused by lack of stimulation. Furthermore the survey showed that some animal owners experienced abnormal behaviours in terms of welfare in their pets.

The results of the survey indicates that it exists an awareness regarding animal behaviour among some animal owners. At the same time the survey presented a general lack of knowledge of animal behaviour. Future research should focus on this field and also eventual correlations between factors which can affect the animal owner's experience of the pet's behaviour.

INLEDNING

Djurhållning, dåtid och nutid

Människor har hållit djur i sina hem under lång tid och det kan bland annat härledas till målningar med hundmotiv från 1700-talet (Spencer *et al.*, 2006). Samma författare menar att på den tiden var sådan djurhållning en särskild förmån för människor i välstånd eller för de som tillhörde överklassen. Idag är hållning av sällskapsdjur inte längre ett privilegium utan är en möjlig tillvaro för de flesta hushåll (Spencer *et al.*, 2006). Upptakten till människans djurhållning sträcker sig dock troligen ännu längre tillbaka i tiden där tidiga grottmålningar samt legender med djur i centrum utgör talande bevis (Staats *et al.*, 2006). Människans samexistens med djur, särskilt katt och hund, har pågått i tusentals år och dess betydelse för människan har fått en annan innebörd idag jämfört med den under tidigare tidsepoker (Staats *et al.*, 2008). Från att främst vara en livsavgörande del i människans liv, till exempel för användning till jakt, vallning och vakt, har djur idag blivit en viktig källa för sällskap (Staats *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2008; Driscoll *et al.*, 2009). Kanin och gnagare är några av de djurslag som nuförtiden hålls i sällskapssyfte (Edgar & Mullan, 2011).

Att sällskapsdjur idag finns i ett stort antal runtom i världen ses som ett tämligen nytt fenomen och i takt med ökningen av sällskapsdjur har även oron kring djurvälståndet ökat (Spencer *et al.*, 2006). I exempelvis Kina har det börjat synas spår på detta, i och med en ökad liberalisering och ett ökat välstånd har djurvälståndet generellt blivit mer uppmärksammat (Spencer *et al.*, 2006). Till en början, i flera länder, riktades välfärdsbekymret mot försöksdjur vilket återspeglas i den brittiska djurplågerilagen som inrättades år 1876 (Spencer *et al.*, 2006). Det var en av de tidigaste lagstiftningsregleringar som infördes gällande djurvälstånd (Spencer *et al.*, 2006). Idag har djurvälstånd fått en större utbredning vilket har lett till att även sällskapsdjur blivit aktuella i den pågående välfärdsdebatten (Bradshaw & Casey, 2007). Sällskapsdjur, i likhet med övriga djur vi håller, riskerar att bli felaktigt behandlade av människan även om avsikten är välmenande (Spencer *et al.*, 2006). Hur sällskapsdjuren mår har en direkt anknytning till ägarens kunskap om djurets hälsa, skötsel och välfärd (Edgar & Mullan, 2011). Det finns vetenskapligt underlag som påvisar en bristfällig kunskap och kännedom om sällskapsdjurs behov, med avseende på beteende såväl som fysiologiska behov (Edgar & Mullan, 2011). I studien av Edgar & Mullan (2011) framkom att 40 % av 52 enkätrespondenter planerade att hålla sin införskaffade kanin ensam. Samma författare framhäver att kaniner är sociala djur och bör därför inte hållas utan artfränder. Gällande kaninens kost var det enbart 40 % av djurägarna som avsåg att ge hö eller gräs.

När djurs behov försummas på detta sätt får det negativa konsekvenser för djurens välfärd (Gunn & Morton, 1995; Reinhardt, 2005). Även om allt fokus inte ska läggas på *naturligt* beteende då sällskapsdjuren lever i en annan miljö (begränsningar i utrymme, skilda födoslag, andra miljöintryck) jämfört med sina vilda artfränder, är det i flera avseenden relevant att ta hänsyn till detta (Wechsler, 1995; Olsson & Dahlborn, 2002). I studier har det bekräftats att domesticerade djur har i stor utsträckning bibehållit sina vilda artfränders beteendemönster (Wechsler, 1995; Sachser, 1998; Driscoll *et al.*, 2009). De beteendeskilnader som finns mellan de vilda artfränderna och deras domesticerade part är snarare kopplade till frekvensnivån (Sachser, 1998; Price, 1999). Detta är en konsekvens av att domesticerade djur reagerar på miljöintryck (stimuli) som är starkare än vad som är normalt för att en vild artfrände ska reagera (Price, 1999). De beteendeförändringar som

har skett hos domesticerade djur är i humör, känslotillstånd samt social kommunikation (Driscoll *et al.*, 2009).

Födosöksbeteende och rörelsebehov

Trots att vilda djur och djur i fångenskap av samma art delar ett och samma beteendemönster återfinns skillnader mellan deras levnadsmiljöer (Newberry, 1995; Price, 1999; Reinhardt, 2005; Morgan & Tromborg, 2007). I vilt tillstånd upptar födosökandet samt födo- och vattenintag en stor del av många djurs vakna tid och medför en stor energiåtgång (Jennings *et al.*, 1998; Price, 1999; Bashaw *et al.*, 2001). Djur i fångenskap behöver i regel inte söka efter föda, vatten och skydd, utan dessa resurser tillhandahålls kravlöst av människan (Price, 1999; Morgan & Tromborg, 2007). Det kan leda till att djuret inte ges tillräckligt med utrymme för dessa aktiviteter trots att det är en viktig faktor för djurens välfärd (Dixon *et al.*, 2010). I en studie av samma författare observerades kaniner vara mer inaktiva i mindre burar jämfört med i större samt att i de mindre burarna förekom interaktioner med miljöresurser mer sällan. När kaninerna flyttades från en mindre till en större bur ökade deras aktivitetsnivåer samt frekvensen av hopp vilket kan indikera utlopp för ett starkt motiverat beteende (Dixon *et al.*, 2010). Ökade aktivitetsnivåer minskar också risken för utveckling av övervikt, benskador eller bendeformiteter (Dixon *et al.*, 2010). I en studie av Normando & Gelli (2011) upptäcktes att sällskapsdjur (kaniner, gnagare och mårddjur) som fick springa fritt utanför buren mindre än sju timmar per dag påstoddes, av djurägaren, uppvisa stereotypa beteenden signifikant oftare än andra djur. De beteenden som var särskilt mer frekventa var *stereotyp gång* och *stereotypiskt gnagande* (Normando & Gelli, 2011).

Även om djur i fångenskap inte utför ett exakt likadant födosöksbeteende som i det vilda, kan de fortfarande utföra delar av det naturliga födosöksbeteendet (Newberry, 1995; Morgan & Tromborg, 2007). Om beteendet då utförs i frånvaro av lämplig föda kan det riktas mot andra individer eller inhysningen vilket kan åsamka djuret/djuren skador (Newberry, 1995). Exempelvis hos köttkalvar har ”korsdiande” (kalvarna försöker dia varandra) beskrivits som ett sådant beteende och det kan orsaka skador hos den som blir ”korsdiad” (Newberry, 1995). I fångenskap är det likaså vanligt att djur erbjuds ett begränsat urval av födoslag jämfört med i det vilda, medan deras näringsbalans gynnas av en mer varierad kost (Newberry, 1995; Morgan & Tromborg, 2007). Om tidsperioden för födosök förlängs för djur i fångenskap har det observerats att förekomsten av stereotypier minskar (Jennings *et al.*, 1998; Bashaw *et al.*, 2001). Ett tillfälle till att aktivera djuren är just vid utfodring och ett sätt är att få djuren att arbeta för att komma åt födan (Jennings *et al.*, 1998). I det vilda får djuret motion under födosöksaktiviteter och därför är det bra om vi kan använda oss av det som en berikning i fångenskap (Jennings *et al.*, 1998). Utfodring sker även oftast under förutsägbara förhållanden i fångenskap, då vi har fasta och vanligtvis konstanta tidpunkter för denna rutin (Morgan & Tromborg, 2007). I vissa fall är även det en källa till utveckling av stereotypa beteenden (Morgan & Tromborg, 2007).

Sociala beteenden

Det förekommer att djur i fångenskap tvingas leva i sociala förhållanden som inte är optimala för djurens välmående (Morgan & Tromborg, 2007). Djur som normalt sett lever med minst en annan artfrände hålls ibland ensamma i vår omsorg (Morgan & Tromborg, 2007). I de fall då gruppställning faktiskt tillämpas kan grupperna istället vara dåligt sammansatta (antal, kön, åldersgrupper) samt att det finns gånger då vi håller för många djur på en för liten yta (Morgan & Tromborg, 2007). Vid gruppsammansättning av djur bör även den aktuella miljön, djurens sociala erfarenhet och deras fysiologiska tillstånd beaktas

(Sachser, 1998). I studien av Sachser (1998) iakttogs två sammanförda marsvinshanar uppvisa höga nivåer av aggressiva beteenden, detta berodde på att individerna aldrig haft social kontakt med en annan hane innan detta tillfälle. Därmed är social erfarenhet av stor betydelse för hur djurs sociala beteenden utvecklas (Sachser, 1998).

Sedan förekommer det att djurägare håller olika djurslag tillsammans, såsom kanin och marsvin, vilket inte alltid är lämpligt (Sayers, 2010; Edgar & Mullan, 2011). Sådan konstellation ska inte tillämpas när djuren kan bli sjuka av den motsatta artens smittämnen, när deras föda skiljer sig åt näringsmässigt och när inget sällskapsvärde finns mellan dem (Sayers, 2010). Att hålla råttor och möss i samma hushåll är inte heller att rekommendera eftersom råttor är naturliga predatorer för möss (Jennings *et al.*, 1998). Enligt samma författare kan det eventuellt fungera när individer av dessa djurslag har blivit tillvanda vid varandra.

Konsekvenser av stress

Om djur inte får möjlighet att utföra beteenden som de är motiverade för, exempelvis födosöksrelaterade och sociala beteenden, löper de risk för att uppleva kronisk stress (Morgan & Tromborg, 2007; Olsson & Dahlborn, 2002). Kronisk stress kan medföra bland annat försämrad fortplantning, nedsättning av immunförsvaret och utveckling av stereotypa beteenden samt självskadebeteende (Morgan & Tromborg, 2007; Olsson & Dahlborn, 2002).

Bakgrunden till kronisk stress hos djur är svår att utreda då djur kan reagera olika på olika situationer (Morgan & Tromborg, 2007). Samma författare antyder att plötsliga eller obehagliga ljud kan exempelvis leda till ökad rörelseaktivitet hos vissa djur medan andra blir paralyserade av detta samt att de kan reagera antingen med tystnad eller ökad vokalisering. Sannolikt erhålls större insikt om den grundläggande stressorsaken först när det finns vetskap om djurets habitat i det vilda (Morgan & Tromborg, 2007). En skillnad mellan djur i det vilda och dem i fångenskap är att samma stimuli är mer kontrollerbart för djuren i det vilda (Morgan & Tromborg, 2007). Stimuli som har en negativ inverkan på djuren kan undvikas eller exponeringen för dessa kan reduceras för de vildlevande djuren genom att de tar avstånd till stimuli (Morgan & Tromborg, 2007). Om exempelvis väderförhållandena är dåliga kan vilda djur söka skydd från detta, medan denna möjlighet för djur i fångenskap är mer begränsad eller helt obefintlig enligt samma författare.

Stereotypa beteenden har i många fall framkallats av stress, frustration eller avsaknad av kontroll (Mason, 1991). Frustration uppstår exempelvis när djuret är motiverad till att utföra ett beteende men blir hindrad från detta och när djuret upplever frustration under långvarig tid eller upprepade gånger leder det sannolikt till stereotypiska beteenden (Mason, 1991). Stereotypier kan kännas igen på deras repetitiva mönster, att de synbarligen inte fyller någon funktion samt att de alltid utförs på samma sätt (Mason, 1991; Sørensen *et al.*, 2005). Dessa beteenden medför betydliga energi- och tidsförluster och tyder på en nedsatt välfärd (Mason, 1991). Stereotypier förekommer i många olika former och hur de yttrar sig kan ge ledtrådar till deras orsakssamband samt till det ursprungliga beteendet som antog det stereotypiska mönstret (Mason, 1991). Stereotypier kan även skilja sig på individnivå och det kan vara avgörande för hur beteendet ska bedömas i det enskilda fallet (Mason, 1991). Ifall ett djur beter sig annorlunda mot vad det brukar bör det inte misstänkas som stereotypiskt beteende utan att det först uteslutits eventuell sjukdom eller skada (Mason, 1991; Turner, 1997). När ett beteende med stor säkerhet kan fastställas som en stereotypi, behöver det inte nödvändigtvis innebära att den

uppkommit på grund av nuvarande levnadsmiljö (Mason, 1991). Enligt samma författare finns det stereotypier som påverkar djuret väldigt starkt i en levnadsmiljö och som därmed kvarstår även när djuret har fått en förbättrad tillvaro. Stereotypier kan inte definieras på ett entydigt sätt då det påvisats här att det måste tas hänsyn till många skilda faktorer samt att egenskaper hos en stereotypi är inte självklara att finna hos en annan (Mason, 1991; Green & Mellor, 2011). Det som däremot är säkert är att stereotypier i dem flesta fall kan förklaras av naturliga orsaker, dock finns det fler tecken på dålig välfärd och bland dessa förekommer apatiskt beteende (Mason, 1991). Dock kommer ingen närmre redogörelse ges då syftet är att försöka framhålla en övergripande bild av dålig djurvelfärd och hur vi kan synliggöra det för oss själva.

Djurs sinnesintryck

Ett fenomen benämnt antropomorfism betyder att vi överför mänskliga känslor eller kognitiva förmågor på icke-mänskliga ting (i detta fall djur) (Spencer *et al.*, 2006; Bradshaw & Casey, 2007). Om ett djurs uttryck till viss del påminner om ett mänskligt föreligger det en risk att djuret antas ha en subjektiv upplevelse liknande den hos en människa (Watanabe, 2007). Det finns inget vetenskapligt stöd för sådana antaganden och dessa kan leda till felbedömning av djurs uttryck och signaler som sedan påverkar vår skötsel av dem (Bradshaw & Casey, 2007; Watanabe, 2007). Vår välvilliga dock felaktiga skötsel kan även förklaras med att vi inte skiljer på hur människor och djur uppfattar omvärlden med sina sinnen (Casey & Bradshaw, 2007). Sinnesorganen har utvecklats olika hos djur och människor och har därför gett till följd att sinnena används i skilda omfattningar (Casey & Bradshaw, 2007). Möss, exempelvis, förlitar sig mer på doft, ljud (däribland ultraljud) och taktila intryck än på synen jämfört med människan (Jennings *et al.*, 1998). Lukten använder de för att kunna hitta och undersöka föda, upptäcka predatorer, identifiera individer samt för att undersöka individers sexuella och sociala status (Latham & Mason, 2004). För att orientera sig i sin omgivning använder de, liksom råttorna, sina morrhår till att uppfatta taktila intryck (Prigg *et al.*, 2002; Latham & Mason, 2004).

Placeringen av sinnesorgan kan även vara avgörande för vilka stimuli som djuren är mottagliga för, hos exempelvis råttan finner man ögonen på sidorna av huvudet till skillnad från framsidan som på människan (Burn, 2008). Råttan har därför ett bredare synfält jämfört med oss (Burn, 2008). Dessutom skiljer sig miljöintrycken i den naturliga miljön från den i fångenskap med avseende på deras intensitet och frekvens (Morgan & Tromborg, 2007). Ljud som förekommer i djurets naturliga habitat är till stor del ersatta av, för djuren, onaturliga ljud i fångenskap (Morgan & Tromborg, 2007). Dessa ljud kan även uppfattas som mer kraftfulla av djuren vilket skapar ett obehag och då dessa ljud är bestående i miljön kan det föranleda till dålig välfärd och negativa hälsoeffekter (Morgan & Tromborg, 2007).

Anledning till införskaffande av sällskapsdjur

Djur införskaffas av olika anledningar och bland de vanligaste motiven hittar vi sällskap samt möjligheten till en etablerad tillgivenhet mellan djur och människa (Spencer *et al.*, 2006). Sällskapsdjur kan vara ett substitut för en mänsklig vän alternativt att de utgör en symbolisk förstärkning till ägarens personliga uttryck (Spencer *et al.*, 2006). Det har också framkommit att djur bidrar till en aktivare vardag för djurägaren, att de minskar känslan av ensamhet samt är ett stöd för ägaren genom svåra tider (Staats *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2008). Som ordet ”sällskapsdjur” antyder verkar införskaffandet av ett djur vara starkt förenat med att fylla ett tomrum hos oss eller med att uppfylla ett annat behov (Spencer *et*

al., 2006). I anslutning till detta har forskning belyst flera fördelar för människans hälsa och välmående som medföljer hållandet av sällskapsdjur (Staats *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2008). I studien av Staats *et al.* (2006) noterades även att många djurägare själva trodde på ett samband mellan sällskapsdjur och hälsoeffekter. Vad jag vet har däremot ingen forskning gjorts om eventuella hälsoeffekter för sällskapsdjurens vidkommande.

Djurägarens medvetenhet

Ordet ”djurägare”, om det tolkas ordagrant, ger en väldigt betonad definition av vår relation till djuren (Spencer *et al.*, 2006). ”Djurägare” kan uppfattas som att djur tillhör oss i likhet med övriga ägodelar vilket tilldelar dem en lägre status än oss (Spencer *et al.*, 2006). Det är även möjligt att sällskapsdjursägare har en bild av att de sköter sina djur bättre än lantbrukare vilket kan tyda på en bristande insyn i djurhållning inom lantbruksproduktion (Spencer *et al.*, 2006). En sådan okunskap kan samtidigt göra djurägare ovetandes om de problem som förekommer i deras egen djurhållning (Spencer *et al.*, 2006). I flera studier som berör välfärd är hund och katt de vanligast representerade sällskapsdjuren och därför är det aktuellt att lyfta fram djurslag som kanin och gnagare (Staats *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2008).

Lagstiftning

I Sverige finns djurskyddsbestämmelser som regleras av riksdagen, regeringen och Jordbruksverket, en expertmyndighet i jordbrukspolitiska frågor. Den föreskrift som innehåller bestämmelser för denna studies djurslag är Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2014:17) om villkor för hållande, uppfödning och försäljning m.m. av djur avsedda för sällskap och hobby, saknr L 80. Denna kommer att till viss del utgå från i arbetet.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det huvudsakliga syftet med arbetet är att undersöka vilka uppfattningar som finns om djurs beteenden bland djurägare. I syfte att även redovisa vilka resurstillgångar som är minimumkrav för de enskilda djurslagen kommer dessa svar från djurägarna att jämföras mot den svenska lagstiftningen. Studien riktar in sig på kanin och gnagare eftersom dessa djurslag sällan diskuteras i liknande sammanhang.

Frågeställningar:

1. Hur upplever och tolkar djurägare av kanin och gnagare sina djurs beteenden?
2. Har djurägare teorier om djurens beteenden och i sådana fall vilka?
3. Vad är onormala beteenden enligt djurägare?

MATERIAL OCH METOD

Arbetet genomfördes i form av en elektronisk enkätstudie som var öppen mellan 21:e april och 5:e maj 2015. De djurslag som berördes i detta arbete var kanin samt gnagare (marsvin, guld- och dvärghamster, mus, råttor, gerbil och chinchilla). Enkäten innehöll öppna såväl som slutna frågor och anledningen till det var att respondenterna skulle lämna så uttömmande svar som möjligt. Totalt 34 frågor formulerades till enkäten och utav dessa blev 8 stycken analyserade i varierande omfattning. Frågorna omfattade bland annat anledningen till införskaftet av djuret, hushållet, djurets inhysningssystem, djurets resurstillgångar, den generella skötseln samt djurägarens upplevelse av djurets beteenden och teorier kring dessa. De djurägare som hade fler än ett av de djur som enkäten berörde fick även svara på specifika frågor kring det, övriga djurägare hänvisades vidare till

enkätens nästa del. Samma upplägg gällde för frågorna om andra djurslag (hund, katt, fågel, reptil) än de som enkäten berörde. Om djurägaren hade fler än en kanin eller gnagare ombads de att besvara enkäten för varje enskilt djur.

De sociala medierna Facebook (privat profil och i olika diskussionsgrupper) och forumet iFokus (i olika diskussionsgrupper) valdes för distribution av enkäten. Enkäten framställdes med en formulärapplikation via den webbaserade och kostnadsfria tjänsten *Google Drive*. Innan enkäten blev tillgänglig för djurägarna fick den besvaras av tre Etologi- och djurskyddsstudenter samt tre lärare på institutionen för husdjurens miljö och hälsa vid Sveriges lantbruksuniversitet. De fick därtill lämna kommentarer på enkätens utformning och hur den kunde förbättras och efter att deras synpunkter granskats gjordes de sista justeringarna av enkäten. Påminnelse skickades ut, enbart på Facebook, en vecka efter att enkäten öppnats och dagen innan den stängdes.

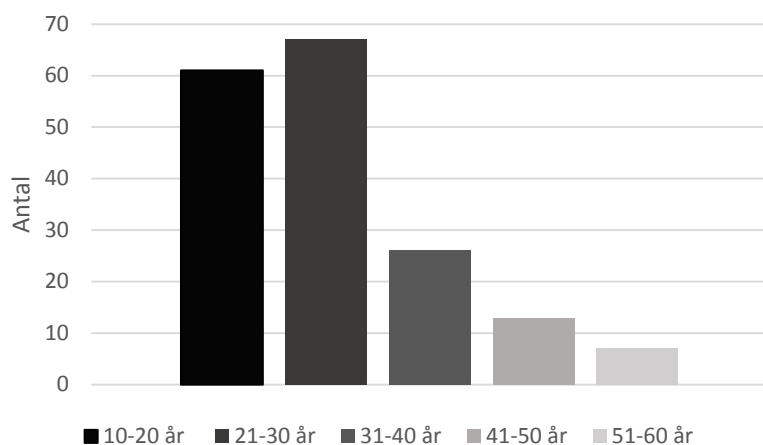
Databearbetning

Enkätsvaren sammanställdes automatiskt i ett kalkylark via *Google Drive* och överfördes sedan till programmet *Excel* för slutlig bearbetning. I *Excel* sorterades datan i syfte att räkna ut antal respondenter på frågorna, procentsatser samt för att framställa diagram. Programmet *Word* användes vid analys av vissa frågor.

RESULTAT

Åldersgrupper

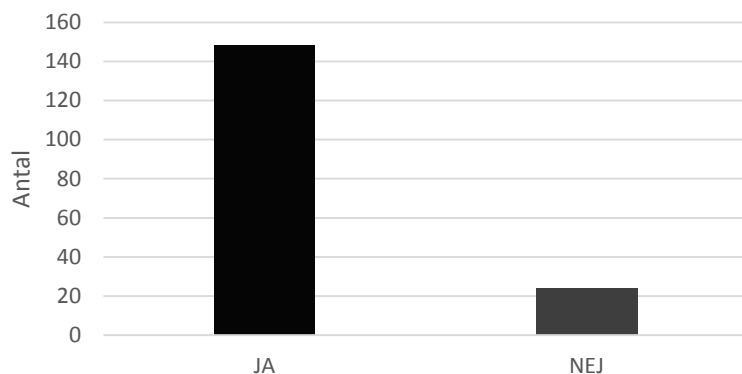
Sammanlagt registrerades 175 svar och av dessa kunde 172 stycken analyseras. Två svar registrerades tvåfaldigt och uteslöts från dataanalysen och en djurägare besvarade enbart frågan om dennes ålder. Djurägarna var i olika åldrar och denna spridning sammanställdes i ett diagram (Fig. 1). 39 % av djurägarna var mellan 21-30 år, 35 % var mellan 10-20 år, 15 % var mellan 31-40 år, 7 % var mellan 41-50 år och 4 % var mellan 51-60 år.

Figur 1. Åldersfördelning bland de 173 personer som besvarade på denna fråga i enkäten om djurägarnas upplevelser av sina djurs beteenden.

Djurägarens tidigare innehav av kanin eller gnagare

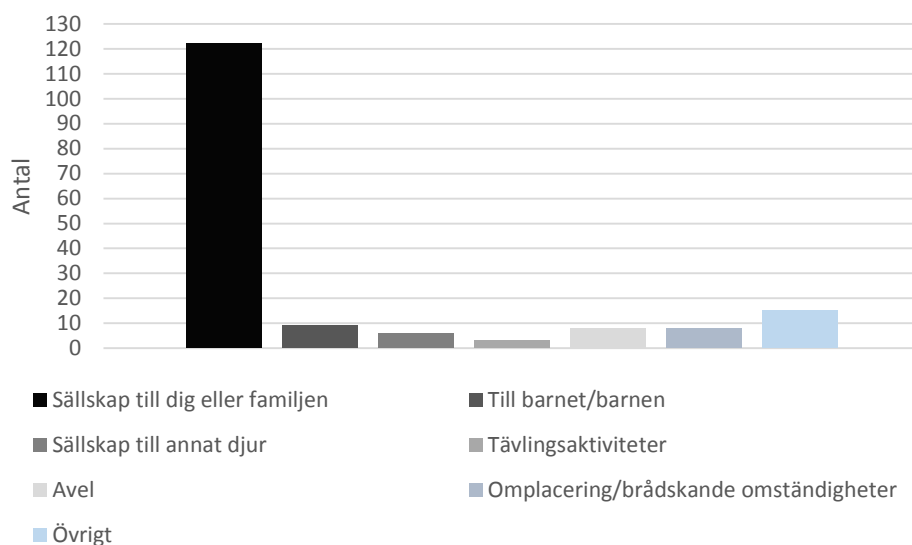
På frågan (Bilaga 1. Fråga 3) om djurägaren haft kanin eller gnagare tidigare var det 170 stycken som svarade (Fig. 2). Majoriteten hade haft kanin eller gnagare tidigare (87 %).

Figur 2. Diagrammet redovisar djurägarens tidigare innehav av kanin eller gnagare. Totalt 170 stycken besvarade denna fråga.

Anledning till införskaffandet av djuret/djuren

I enkäten efterfrågades även vilken anledning som föranlett personen till att införskaffa djuret (Bilaga 1. Fråga 9). De svarsalternativ som fanns att välja mellan är representerade i ett diagram (Fig. 3). Enbart ett alternativ kunde väljas och totalt 169 personer besvarade denna fråga. I kategorin ”Övrigt” påträffades dock svar som passade in i de andra kategorierna, däremot har respondenterna i de flesta fall angett fler anledningar i ”Övrigt”. I frågeställningen stod det däremot uttryckligen att djurägaren skulle välja det alternativ som var mest avgörande för införskaffandet av djuret. Anledningar som uppgavs i samma svar (i ”Övrigt”), var bland annat *sällskap och avel; sällskap för personen/barnen och för annat djur; sällskap och tävling, ull- och köttproduktion och självhushåll*. Bland djurägarna svarade 71 % *Sällskap till dig eller familjen*, 9 % svarade *Övrigt*, 5 % vardera svarade *Till barnet/barnen*, *Avel* och *Omplacering/brådslande omständigheter*, 3 % svarade *Sällskap till annat djur* och 2 % svarade *Tävlingsaktiviteter*.

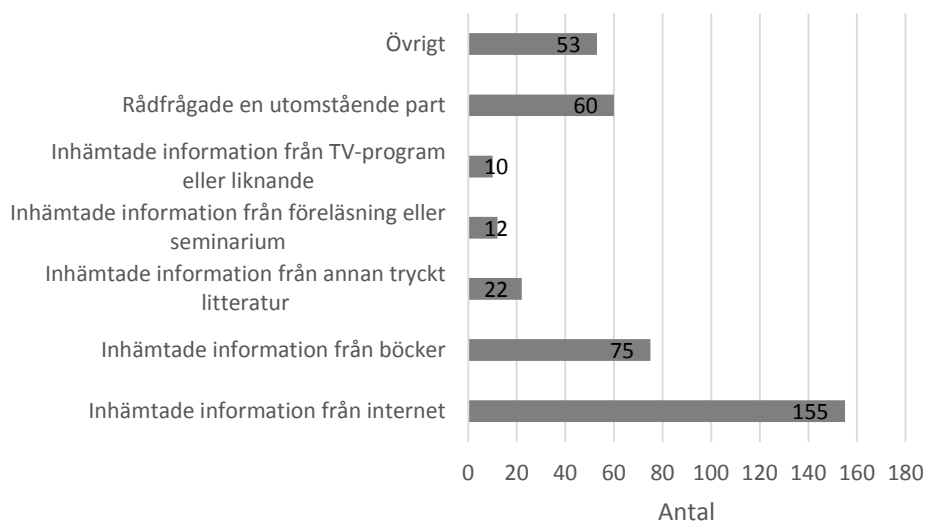

Figur 3. Diagrammet illustrerar vilka anledningar som föranledde införskaffandet av djuret. Totalt 169 personer besvarade frågan.

Varifrån information inhämtades om djuret och dess skötselbehov

Djurägarna fick också svara på varifrån de hade inhämtat information om djuret och dess skötselbehov (Bilaga 1. Fråga 11). Det fanns möjlighet att välja fler svarsalternativ och det resulterade i 385 svar (Fig. 4). Sammanlagt var det 168 stycken personer som besvarade frågan och av dessa var det 112 stycken som vänt sig till mer än en informationskälla (67 %). Internet visade sig vara populärt då 92 % av djurägarna använde sig av det.

Alternativen ”Inhämtade information från internet” samt ”Inhämtade information från böcker” uppgavs av 42 % av djurägarna, dock hade somliga av dessa 42 % angett fler alternativ utöver dessa två. Exempelvis var det ett antal djurägare som uppgav *internet, böcker, annan tryckt litteratur* (det fanns möjlighet att specificera det i ”Övrigt”). Därtill återfanns svar som innehöll dessa tre informationskällor samt *rådfrågning av utomstående part*. Sedan förekom det svar där det återigen var de tre första informationskällorna som var densamma och därutöver angavs *inhämtade information från föreläsning eller seminarium*. Det är sannolikt att flera av de som valt svarsalternativet ”Rådfrågade en utomstående part” specificerade vilken part de hade bett om råd i svarsalternativet ”Övrigt”. De svar som jag tolkade som en sådan specificering var *zoobutikspersonal; uppfödare; kontakt med andra djurkunniga och erfarna människor, vänner med flera*. Ytterligare svar i ”Övrigt” var ”jag har haft djurslaget tidigare”, ”tidigare erfarenhet” ”utbildad djurvårdare eller djurskötare”. Samtliga svar i ”Övrigt” rapporteras inte då flera av dem uppgavs från enbart en person.

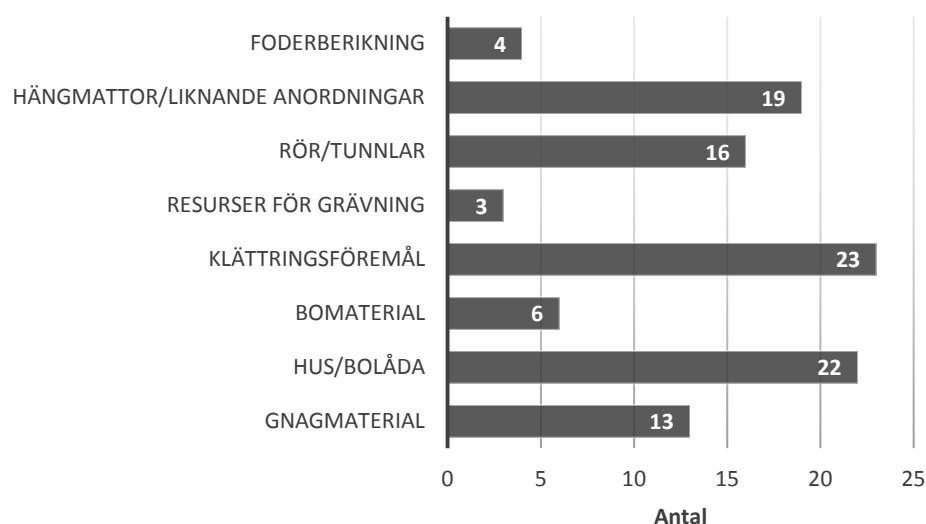
Figur 4. Diagrammet visar vilka informationskällor som djurägare använde sig av. Siffrorna inom staplarna motsvarar antal svar inom det svarsalternativet. Totalt 168 personer besvarade frågan.

Inredning i djurens inhysningssystem, observerade beteenden och djurägarnas teorier – Råttor och marsvin

Enkäten innehöll även en fråga om inredningen i djurets levnadsutrymme (Bilaga 1. Fråga 14). Enbart svaren för råttor och marsvin kommer att presenteras av anledningen att datasammanställningen annars blir för omfattande.

Totalt 27 personer hade råttor. Ett svar försvann vid analysen och ett svar blev registrerat dubbelt (ersatte det ursprungliga svaret) vilket gav 25 svar för slutlig granskning (Fig. 5). Många av djurägarna uppgav att de hade flerplans/flervåningsburar till sina råttor. Somliga

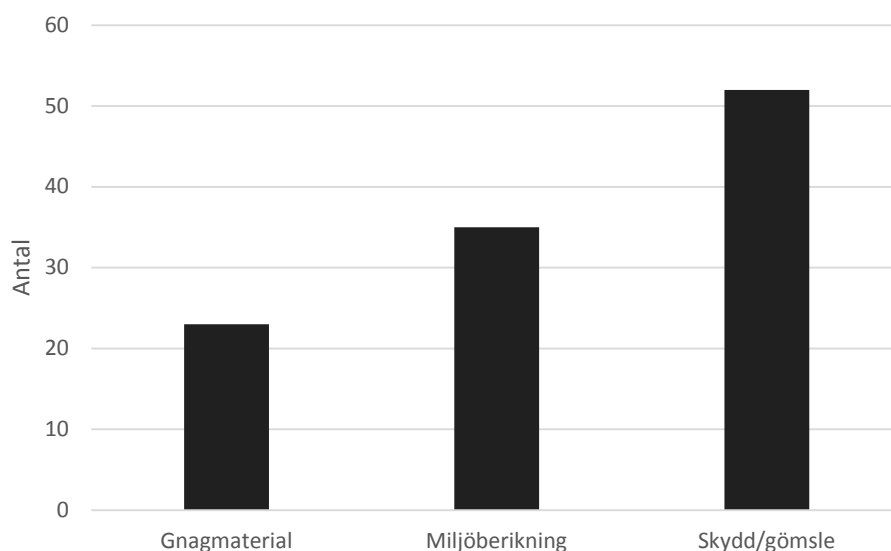
av svaren var något vaga i sin beskrivning av inredningen och däribland var råttans möjlighet till grävning oftast svår att fastställa. Tillgång till spån bedömdes inte vara tillräcklig information då det fortfarande är oklart om grävning kan utföras. Sådana tveksamma svar som därför utesluts kan leda till en underskattning av resurser hos denna population av sällskapsråttor. Kategorierna i diagrammet (Fig. 5) formulerades utifrån L 80:s föreskrifter (dessa beskrivs i arbetets diskussion) samt enkätsvaren. De tre vanligaste inredningsföremålen var hus/bolåda (88 %), hängmattor/liknande anordningar (76 %) och rör/tunnlar (64 %). Endast 52 % av djurägarna hade gnagmaterial till sina råttor. I kategorin *Gnagmaterial* gällande både råttor och marsvin, ingår svar såsom gnagmaterial, trähus, pinnar och trädgrenar, hit räknas dock inte hus av okänt material, toarullar eller kartonger. Det kommer att tas upp i arbetets diskussion. I kategorin *Klättringsföremål* inkluderades resurser som möjliggör förflyttning mellan olika platser i olika riktningar. Exempelvis bedömdes plattformar av olika slag (hyllplan, hängmattor, korgar), stegar, broar, ramper, trappor som funktionella klättringsföremål. Totalt 23 djurägare angav klättringsföremål av något slag.

Figur 5. Diagram över vilken inredning som fanns i råttornas levnadsmiljö. Den omfattar inte all inredning som framfördes i svaren då fokus lades på den inredning som är av störst relevans ur djurskyddssynpunkt. Observera att författaren av denna rapport har gjort den bedömningen. Siffrorna inom staplarna motsvarar antal svar inom det svarsalternativet. Totalt 25 svar analyserades.

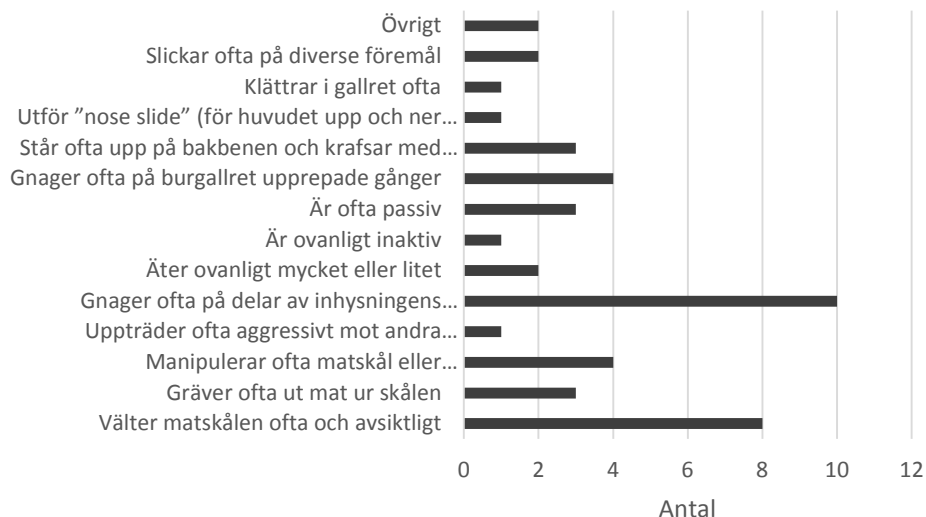
Totalt 53 personer hade marsvin. En redogörelse av inredningen i djurets inhysningssystem kommer att ges här (Bilaga 1. Fråga 14). Återigen baseras kategoriseringen av djurens inredning på L 80:s föreskrifter. Somliga djurägare uppgav att inredningen varierar periodvis och vissa djurägare hade utomhusburar eller tillät utevistelse för sina djur. Som för svaren gällande råttorna förekom det även här otydliga svar. Följaktligen är det möjligt med en underskattning av resurser även för marsvinpopulationen (Fig. 6). 52 av 53 personer angav skydd/gömsle i sina svar (98 %) och det innebär nödvändigtvis inte att den 53:e personen inte erbjuder sina marsvin någon form av skydd/gömsle. Samma kan gälla för gnagmaterial och miljöberikning om djurägarna av någon anledning utelämnat dessa i sina svar, vilket även kan gälla råttägarna. Enbart 43 % (23 av 53) hade gnagmaterial till sina marsvin. Om materialet av hus inte framgick blev det inte medräknat som gnagmaterial. I ett svar, gällande gnagmaterial, stod det "ibland pinnar" och när tillgången till gnagmaterial inte garanterades vara konstant blev svaret inte registrerat. I kategorin "skydd/gömslen" ingår resurser såsom hus, tunnlar, broar som går att krypa under, hyllor, gömslen. De resurser som registrerades i kategorin "Miljöberikning" var tunnlar, broar,

stockar, hyllor, hängmatta, rör, ramper samt foderberikning (spridning av foder, foder/aktivitetsbollar). Jag valde att sammanföra dessa föremål i en kategori då de har liknande berikningsegenskaper. Totalt 35 marsvinsägare uppgav någon form av berikning.

Figur 6. Diagram som visar antalet marsvinsägare som tillhandahöll dessa tre resurser till sina djur. Totalt 53 marsvinsägare besvarade frågan.

Nästa fråga var om marsvinsägaren hade observerat sina djur utföra något av beteendena bland svarsalternativen (Bilaga 1. Fråga 25) och det var möjligt att välja flera svarsalternativ. Totalt 23 av 53 marsvinsägare (45 %) uppgav att deras djur uppvisade ett eller flera av dessa beteenden och två av dessa djurägare uppgav ett beteende i "Övrigt" (Fig. 7). Det resulterade i sammanlagt 45 registrerade svar. Av de som valde svarsalternativet *Gnager ofta på delar av inhysningens inredning (som inte är avsett som gnagmaterial)* var det en djurägare som tillade att det är normalt att marsvinen gnager på sitt hus ibland. Däremot angav inte denna person vilket material huset var gjort av och därför registrerades det svaret. Detta var också det mest observerade beteendet då 10 av 23 av djurägarna (43 %) uppgav det.

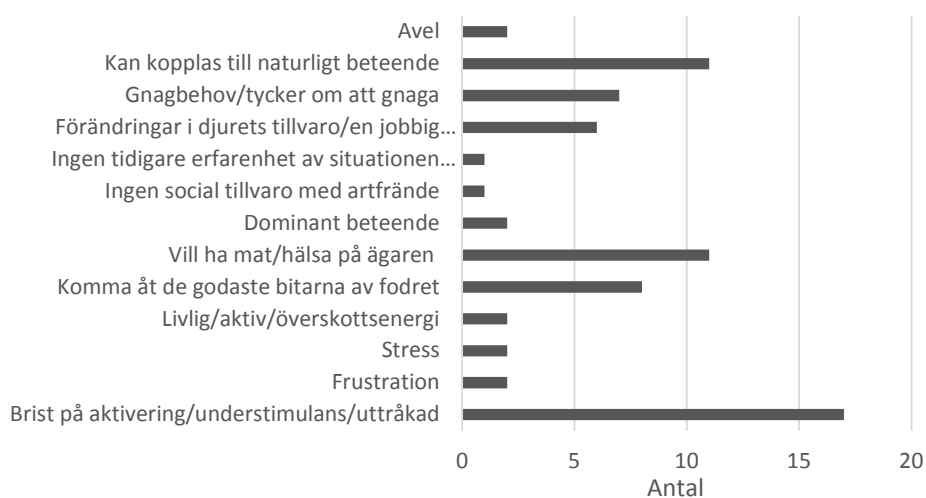
Figur 7. Diagrammet illustrerar för varje enskilt svarsalternativ hur många marsvinsägare det var som uppgav att deras djur uppvisar/uppvisade beteendet. Alla svarsalternativ till enkätfrågan visas inte i diagrammet eftersom dessa inte fanns bland enkätsvaren. Totalt 23 marsvinsägare besvarade frågan.

Av dessa 23 marsvinsägare var det 19 stycken som hade en möjlig förklaring till djurets beteende eller beteenden (Bilaga 1. Fråga 27). Sedan var det en del av djurägarna som istället angav beteenden som svar på enkätfrågan 26. *Upplever du att ditt djur uppvisar något/några onormala beteenden?* (Bilaga 1). Om dessa djurägare hade en teori för beteendet/beteendena som är väsentliga för arbetets frågeställning kommer även de att återges kort. En del djurägare uppgav understimulans som orsak och det var en återkommande förklaring till beteendet *Gnager ofta på delar av inhysningens inredning (som inte är avsett som gnagmaterial)*, tre av nio personer hade denna teori. En djurägare uppgav att det kunde bero på för lite gnagmaterial, en annan uppgav att "De gillar att smaka på saker. Det har de alltid gjort. Men de smakar nog mer på saker om de är lite hungriga eller vill ha lite mer nytt hö att tugga på". Samma djurägare kan även haft denna teori till beteendet *Slickar ofta på diverse föremål (burgolv, galler, vägg)*. Beträffande beteendena *gnager ofta på burgallret upprepade gånger* (3 av 4 djurägare) och *står ofta upp på bakbenen och krafsar med frambenen mot burväggen* (3 av 3 djurägare) var det genomgående svaret att djuret ville ha mat/grönsaker och en person förklarade att djuret/djuren ville hälsa på ägaren. Utifrån djurägarnas svar är det dock oklart om djuren krafsade med frambenen mot burväggen. En djurägare ansåg att gallergnagning är ett stressliknande beteende samt att det kan bero på tristess. Att djuret var uttråkat nämndes även för beteendet *djuret ofta manipulerar matskål eller vattenskål/pipen* (en djurägare), totalt två teorier fanns för detta beteende. Ett annat beteende som var vanligt att djurägare hade teorier för var *Välter matskålen ofta och avsiktligt* (5 djurägare), två av dessa uppgav att det beror på att matskålen är tom och en av dem förklarade även att det kan ske när ena marsvinet försöker förhindra burkompisen från att ta skålen. Tre uppgav att det beror på att de vill komma åt de godaste matbitarna, en av dessa hade också låtit en veterinär undersöka marsvinet men denne fann inga fel. Alla teorier återges inte här då många uppgavs av enbart en person.

Samtliga djurägares uppfattning av sina djurs beteenden

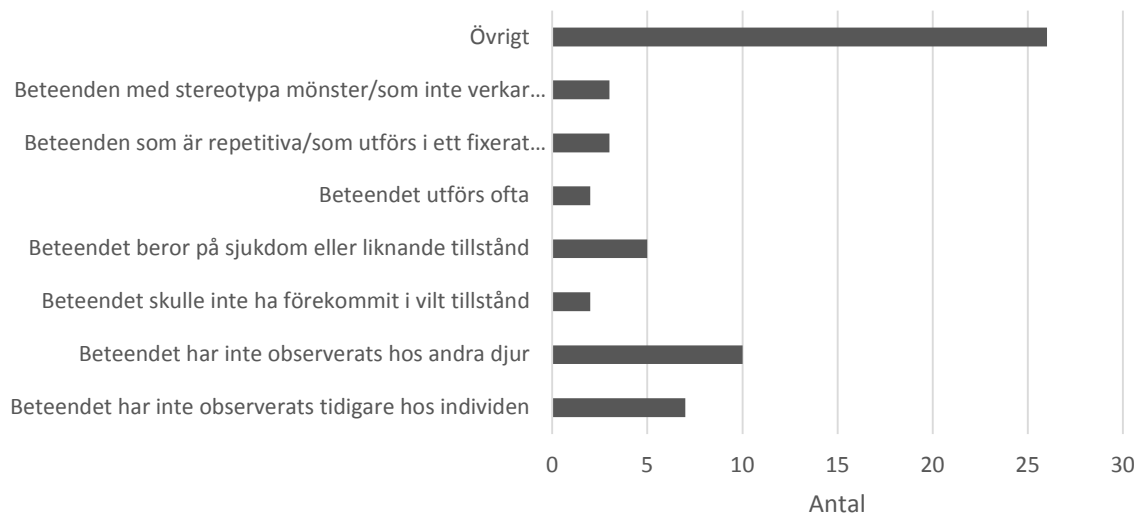
Totalt 95 av 172 (55 %) djurägare i enkäten uppgav att deras djur uppvisade ett eller flera beteenden eller beskrev ett annat beteende (Bilaga 1. Frågorna 25 och 26 i enkäten). Det redovisas inte i diagram då liknande beteenden observerades hos marsvinsägarna. Totalt 34

personer beskrev ett beteende på enkätfrågan 26 (Bilaga 1). 70 personer (dessa kan ha svarat på både enkätfrågan 25 och 26, på enbart en av dem eller ingen av dem), eventuellt lägre antal, hade en teori eller möjlig förklaring till beteendet/beteendena (Bilaga 1. Fråga 27). Det kan förekomma att även om djurägaren inte uppgett ett beteende på fråga 25 eller 26 kan denne ändå ha svarat på fråga 27 (vissa beskrev ett beteende som svar på denna fråga istället för fråga 25 eller 26), som då räknades med i resultatet. Sammanlagt resulterade det i 70 svar. Flera av dessa teorier kan vara relaterade till varandra efter det som observerats i svaren och således kan samma djurägare registrerats i flera av kategorierna (Fig. 8). "Övrigt" kategorin tas inte med i diagrammet då det var ett fåtal svar samt att det bedömdes finnas viktigare kategorier att illustrera. I "Övrigt" fanns teorier såsom att djuret utförde beteendet (exempelvis gallergnagning) för att det ville komma ut ur buren och springa, att manipulering av vattenflaska kunde bero på dåligt vattenflöde, att djuret sov mer på grund av ålder med flera. Den vanligaste teorin, oberoende beteende, var *brist på aktivering/understimulans/uttråkad* (17 av 70 svar).

Figur 8. Diagrammet visar vilka förklaringar eller teorier som djurägarna hade till sina djurs beteenden. Totalt 70 svar registrerades.

Totalt 38 av 172 djurägare förklarade varför de uppfattade ett beteende som onormalt. Vissa svar är kopplade till det eller de beteenden som angetts i enkäten och vissa grundar sig i allmänna tankar kring onormala beteenden. En gemensam kategorisering av dessa två svarsmönster gjordes och sammanställdes i ett diagram (Fig. 9). En del djurägare hade flera reflektioner och blev därför medräknade i fler än en kategori och resulterade i totalt 56 svar. Huvudparten av svaren eller delar av svaren placerades i "Övrigt" på grund av deras skilda innehåll vilket inte gav skäl för att skapa ytterligare en kategori. I "Övrigt" påträffas bland annat svar som *stressigt beteende, skadligt beteende, inaktivitet, om djuret inte ser ut att må bra av beteendet, beteenden som sker oregelbundet* samt *diskuterar med andra ägare eller uppfödare om beteendet är onormalt*. Efter "Övrigt" var det vanligaste svaret att *beteendet har inte observerats hos andra djur*" (10 av 38 djurägare).

Figur 9. Diagram som visar hur djurägarna bedömer att ett beteende är onormalt. En och samma djurägare kan ha uppgett flera orsaker och kan därför vara registrerad i flera svarsalternativ i diagrammet. Totalt 38 djurägare besvarade frågan.

DISKUSSION

Tankar kring studien och dess upplägg

Enkätstudie bedömdes vara den metod med bäst förutsättningar för att ge svar på arbetets frågeställningar. Litteraturstudie hade inte gett tillräckligt med underlag på grund av den begränsade forskningen inom ämnesområdet. Fördelen med enkätstudie är att mycket information kan inhämtas på kort tid samt från ett stort antal personer. Till skillnad från en intervjustudie finns det heller ingen risk att frågeställaren genom enkät påverkar respondentens svar. Vid en intervju är det däremot möjligt att utreda oklarheter kring frågorna samt att det oftast erhålls en djupare förståelse kring den huvudsakliga frågeställningen. Sedan blev denna enkät distribuerad genom ett bekvämlighetsurval (Trost, 2001) vilket med stor sannolikhet ger en skev svarsfördelning. Exempelvis kan djurägare som är särskilt intresserade av djurs beteenden vara mer benägna att svara på en sådan enkät. Resultaten från denna enkät har inte varit problemfria att analysera och sammanställa och har således fått redovisas med viss reservation (både i text och diagram). Två svar blev dubbelregistrerade vilket upptäcktes i efterhand, en omräkning gjordes sedan två svar uteslutits från samtliga frågor. Alla frågor besvarades inte av djurägarna och därför kan det ursprungliga antalet personer stämma på vissa frågor, vilket leder till en underskattning då två svar uteslutits. Därför är troligen inte alla procentsatser korrekta. Ingen korrigerig i övrigt genomfördes då det inte ansågs innebära någon betydande skillnad för resultatet.

Från början var det tänkt att en mer ingående analys av svaren skulle genomföras, så blev dock inte fallet på grund av vissa omständigheter under arbetets gång. Därför resulterade det i ett stort antal frågor, det vill säga 34 stycken. Det faktum att enkäten innehöll många frågor kan lett till att personer inte haft tålamod att besvara samtliga frågor och därav hoppat över vissa. Vidare upptäcktes att flera djurägare besvarade en fråga där svaret istället skulle ha angetts på en annan fråga. Dessa missförstånd kan likaså undvikits om enkäten hade haft färre frågor. En annan tanke är att flera frågor besvarades i fri text vilket kräver mer utförliga svar och detta gör enkäten förmodligen mer tidskrävande. En enkät

med fler slutna frågor hade även underlättat svarsanalysen och därmed skapat förutsättningar för en mer ingående analys. Det var även en del djurägare som kommenterade att någon fråga var svårförståelig och förblev därför obesvarad. Dock upplyste jag i presentationen av enkäten att om de hade några frågor eller funderingar så kunde de kontakta mig (uppgav mailadress och telefonnummer).

Därtill upptäcktes registreringar där samtliga frågor var obesvarade (alla svarsfält var blanka), antagligen har det skett när personer öppnat enkäten enbart för att kolla igenom den och sedan stängt den utan att svarat på någon av frågorna. Detta orsakade svårigheter med att beräkna totala antalet djurägare i den omfattningen att det inte gick att fastställa oreserverat.

Åldersgrupper

Omkring 172 personer besvarade enkäten. Samtliga djurslag fanns angivna som sällskaps-/avelsdjur bland djurägarna. Majoriteten av djurägarna var mellan 21-30 år, följt av åldersgrupperna 10-20 år, 31-40 år, 41-50 år och 51-60. Då en stor del av djurägarna var mellan 10-20 år (61 stycken) är det troligt att det bland dessa finns de som ännu inte har så mycket erfarenhet av djur. De har möjligen inte heller erhållit lika mycket kunskap som de i dem övre åldersgrupperna. Dock är detta inte en sanning i alla lägen samt att 10-20 år är ett brett intervall där det är en stor skillnad mellan den lägsta och högsta åldern. I en studie av Muldoon *et al.* (2014) påträffades att flertalet barn i åldrarna 7, 9, 11 och 13 år ansåg att sin roll gällande skötseln av djuret var att kela och leka med den. Nu representeras enbart 13 årsåldern i detta arbete men det ger en uppfattning av hur yngre barn kan uppleva sitt ansvar för hushållets djur. Jag tror att det kan ha en viktig betydelse även för deras insikt om djurs beteende då dem två faktorerna är sammanhörande. Barn har möjligen inte hunnit få väsentlig kunskap om djurs beteende som då hindrar dem från att bli mer involverade i djurens skötsel än bara lek- och kelaktiviteter med dem (Muldon *et al.*, 2014). I samma studie märktes det också en önskan hos barnen att vilja förstå deras djur bättre vilket jag anser underlätta deras inlärningsprocess om djurs behov och skötsel.

Djurägarens tidigare innehav av kanin eller gnagare

Majoriteten av djurägarna (87 %) hade haft kanin eller gnagare tidigare. Dock går det inte att bedöma deras erfarenhet utslutande från detta resultat då det inte framgår hur många djur som personen haft, vilken typ av erfarenhet de har beroende på djurhållningens karaktär (sällskap/uppfödning), hur de inhämtar ny kunskap och så vidare. Det ger däremot en fingervisning av deras tidigare kännedom och upplevelser av djurhållningen. Att ändå 87 % av djurägarna haft djur tidigare visar att även många personer på den yngre åldersskalan har tidigare erfarenhet av något/några av de aktuella djuren. Då en del av djurägarna svarade för ett djur som de inte hade i nuläget kan de eventuellt tolkat denna fråga som att tidigare erfarenhet kan hänvisas till tidsperioden för när de hade detta djur. Således kan de missförstått att frågan skulle besvaras med "ja" om de haft djur innan det/dem som enkäten avsåg. Följaktligen kan 87 % vara inkorrekt.

Anledning till införskaffande av djuret/djuren

Den övervägande delen av djurägare införskaffade sitt djur för sällskap till sig själv eller familjen (71 %). Enligt Spencer *et al.* (2006) är sällskap ett vanligt motiv för införskaffandet av ett djur. Sällskapsdjur har flera positiva effekter på människans välbefinnande, till exempel att vi känner oss mindre ensamma i en tillvaro med djur (Spencer *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2006; Staats *et al.*, 2008). I studien av Staats *et al.* (2006) var det många djurägare som även trodde att sällskapsdjur har positiva hälsoeffekter.

I denna studie var det inte en stor andel som införskaffat sitt djur med hänsyn till barnen (5 %), det kan bero på att en stor del av djurägarna var relativt unga samt att antalet djurägare inte är representativt för en större population. I studien av Fifield & Forsyth (1999) framhålls dock att i de flesta fall är barn anledningen till införskaffandet av ett djur. Föräldrar kan vara bekymrade över att deras barn känner sig ensamma alternativt att ensamma barn eller barn med få syskon frågar i högre grad efter ett sällskapsdjur vilket leder till att barnen får ett djur (Fifield & Forsyth, 1999). En förälder har dock nästan alla gånger den beslutstagande rollen kring allt som rör djuret, är den som tillser att samtliga skötseluppgifter blir ombesörjda och eventuellt är den huvudsakliga vårdgivaren (Fifield & Forsyth, 1999). Följaktligen är det svårt att enbart utgå från ålder på den som djuret "innehas av" i syfte att bedöma djurets välfärd i hushållet. Studien av samma författare är också 16 år före nutid och mycket kan ha ändrats under denna tid, däribland vilken roll som barn intar gällande skötsel av familjens djur. Som tidigare nämnts finns det enligt Muldon *et al* (2014), som är en relativt aktuell artikel, en drivkraft hos barn att vilja lära sig mer om djur och det understryker det faktum att ålder inte behöver vara den avgörande faktorn för djurets välfärd. De som svarade *sällskap till dig/eller familjen* kan också ha barn i hushållet vilket kan betyda att skötseln av djur är uppdelad mellan de olika familjemedlemmarna även här. Det finns därför ingen garanti för att detta svarsalternativ utesluter barn i hushållet och komplicerar ytterligare att beakta personens ålder som en betydande faktor för djurets välfärd.

De 3 %, i denna studie, som införskaffade djuret som sällskap till annat djur har förhoppningsvis insett att dessa sociala djur behöver sällskap av en annan artfrände för att tillförsäkras en god välfärd (Mykytowycz, 1960; Meaney & Stewart, 1981; Ågren *et al.*, 1989; Hendrie & Starkey, 1998; Jennings *et al.*, 1998; Sachser, 1998; Edgar & Mullan, 2011; Tornvall, 2015a; Tornvall, 2015b). Gerbiler lever i par eller familjegrupper, chinchillor lever i flock, råttor är kolonilevande djur, marsvin är flockdjur, kaniner lever i grupp vilket också gäller möss (Mykytowycz, 1960; Meaney & Stewart, 1981; Ågren *et al.*, 1989; Hendrie & Starkey, 1998; Jennings *et al.*, 1998; Sachser, 1998; Edgar & Mullan, 2011; Tornvall, 2015a; Tornvall, 2015b). Hamstrar är till naturen solitära djur och bör därför inte hållas i grupp (Gattermann *et al.*, 2001). Somliga av djurägarna angav att de planerade att införskaffa en artfrände och i andra svar framgick inte detta. Det har en avsevärd betydelse om djuret hålls med en artfrände eller djur av en annan art eftersom djur av skilda arter oftast inte är att bedöma som en fungerande konstellation (Sayers, 2010). Överförbara sjukdomar, kostskillnader och ett obefintligt sällskapsvärde emellan djurslagen är faktorer som styrker detta (Sayers, 2010). Samma problematik kan förväntas när djur sammanförs i olämpliga grupper som kan bero på antalet djur, kön eller ålder (Morgan & Tromborg, 2007). Det förs ingen närmre diskussion kring de övriga anledningarna till införskaffandet då de som gavs en närmre granskning ansågs vara av mer värde för detta arbete. Nämligen att fokus ligger på *sällskapsdjur*.

Varifrån information inhämtades om djuret och dess skötselbehov

En del av detta arbete innebar även att undersöka varifrån djurägarna inhämtade information om djuret och dess skötselbehov. Totalt 67 % av djurägarna sökte information om djuret och skötsel från fler än en informationskälla. En bred källanvändning bidrar till ett kritiskt förhållningssätt förutsatt att mottagaren även granskar och reflekterar över innehållet. Oavsett om informationen är tillgänglig på internet, i en bok, i en broschyr, eller har lämnats av en uppfödare eller annan kunnig person bör den alltid jämföras mot andra källor. Fakta är inte en given sanning då nya upptäckter görs hela tiden inom forskning samt att det kan föreligga brister i forskningsstudiens metod vilket resulterar i tvivelaktiga slutsatser. Böcker eller annan tryckt litteratur var återkommande i djurägarnas svar och här

vill jag understryka att publikationer inte behöver vara de mest pålitliga källorna eftersom de är tryckta i ett bestående format. Informationen kan därför inte uppdateras och trots en ny upplaga kan även den bli inaktuell. Då många informationskällor som djurägare angett i enkäten inte är den ursprungliga källan är dessa en tolkning av den första vilket också riskerar en snedvridning av sanningen. I en studie av Edgar & Mullan (2011) noterades att de vanligaste informationskällorna bland kaninägarna var, av totalt 52 besvarade enkäter, broschyrer (71 %), zoobutikspersonal (69 %) och böcker (61 %). Kaninägarna uppgav att de mest användbara informationskällorna var böcker (38 %), veterinär (25 %) samt internet och broschyrer (19 % vardera). En större del av djurägarna i min studie hade angett internet som källa och det är förståeligt med tanke på hur lättillgänglig den är för många.

Inredning i djurens inhyllningssystem, observerade beteenden och djurägarnas teorier – Råttor och marsvin

För dessa frågor valdes enbart svar från marsvins- och råttägare av skälet att kunna göra en djupare analys kring djurägarnas tankegång. Det blev också möjligt att finna eventuella kopplingar mellan djurens beteenden och djurägarnas teorier för dem. Det ansågs inte vara nödvändigt eller meningsfullt att redovisa samtliga djurslag då syftet enbart var att undersöka hur djurägare kan resonera kring djurs behov av vissa resurser. Anledningen till att marsvin och råttor valdes var att personligen upplevs det som att dessa djurslag inte ges tillräckligt med uppmärksamhet i välfärdsrelaterade sammanhang. Vår svenska lagstiftning sätter grundkriterier för hur djurens levnadsmiljö ska vara utformad och för kanin samt gnagare är Jordbruksverkets föreskrift med saknumret L 80 aktuell.

Jag fann att kravet på gnagmaterial (8 kap. 3 §) inte uppfylldes av alla djurägare av både råttor och marsvin. I arbetets resultatdel påpekade jag att toarullar och kartong inte räknades som gnagmaterial vilket beror på att råttor, marsvin och andra gnagare behöver ett särskilt material för att det ska fylla en funktion (Baumans, 2005). Mjuka träpinnar bedöms vara ett fullgott gnagmaterial och bör därför ingå i djurens levnadsmiljö (Baumans, 2005). Vidare ska kanin och gnagare hållas i en för sysselsättning berikad miljö enligt 8 kap. 12 §. Till denna paragraf finns det ett allmänt råd¹ som redogör för olika sysselsättningsalternativ; material och anordningar som djuret kan klättra upp på, hoppa upp på eller krypa under eller foderanordningar som stimulerar födosöksbeteende. Därutöver beskriver det allmänna rådet att grävande djur bör ha grävomöjligheter och att hamstrande djur bör ha möjligheter att samla foderförråd. Råttägarna angav följande inredningsföremål som jag klassificerar som berikande; foderberikning av olika karaktär, hängmattor/liknande anordningar, rör/tunnlar, grävningmöjligheter samt klättringsföremål. Råttor är utforskande djur samt anpassade för att klättra (Townsend, 1997; Zimmermann *et al.*, 2001) och således kan jag anse att de ovanstående föremålen har en potentiell berikningseffekt. En definition av miljöberikning som föreslagits av Olsson & Dahlborn (2002) är att det ska medföra en förändring i djurets levnadsmiljö där avsikten är att öka frekvensen och mångfalden av positiva naturliga beteenden, minska förekomsten av stereotypa beteenden, maximera användningen av miljön samt öka djurets förmåga att hantera utmaningar i fångenskap. Berikning har påvisats minska stress- och frustrationsnivån hos djur samt att det i många fall minskar förekomsten av stereotypa beteenden och eventuellt bidrar till att dem upphör helt (Latham & Mason, 2010). Gällande grävningmöjligheter var det väldigt få djurägare som uppgav att de erbjöd detta vilket visar på okunskap (Wurbel *et al.*, 2009). Råttor i det vilda gräver och formar komplexa tunnelsystem under marken och det fungerar som sovplats och plats för ungvårdnad

¹ Ett allmänt råd i en föreskrift beskriver hur paragrafen kan uppnås, men till skillnad från en paragraf är det inte lag på att följa ett allmänt råd.

(Wurbel *et al.*, 2009). Tunnlarna ger även skydd från rovdjur och extrema temperaturer samt är en förvaringsplats av föda (van de Weerd *et al.*, 1996). Vidare ska råttor enligt 8 kap. 15 § ha tillgång till bomaterial med långa strukturer som kan flätas samman, men enbart sex av 25 djurägare i enkäten uppgav att de erbjöd sina djur bomaterial. Hos råttor är bobyggnad ett naturligt beteende och utförs av både honor och hanar (van de Weerd *et al.*, 1996) och är därför ett viktigt beteendebehov.

De inredningsföremål som jag klassificerade som berikning för marsvin var tunnlar, broar, stockar, hyllor, hängmatta, rör, ramper samt foderberikning (spridning av foder, foder/-aktivitetsbollar). 66 % av marsvinägarna uppgav någon form av berikning vilket påvisar en bristande kännedom om djurs behov. Marsvin är bytesdjur som resterande djur i detta arbete och vill därför befinna sig i skyddade miljöer (Cassini, 1991). Även om skydd och gömslen utgjorde en egen kategori i resultatsammanställningen kan det likaså vara en form av berikning (tunnlar, rör) eftersom marsvin är utpräglade bytesdjur och behöver en miljö därefter. Som tidigare påpekats kan berikning innebära att djurets användning av miljö maximeras samt hjälper djuret med hantering av utmaningar (Olsson & Dahlborn, 2002). Somliga uppgav foder- eller grönsaksbollar och för att de ska anses vara berikande bör de vara utformade så att födosökstiden utökas eftersom födosök upptar en stor del av gnagarnas aktiva tid (Brandão & Mayer, 2011). Hyllor och hängmattor kan också vara värdefulla som inredning, förutsatt att de är åtkomliga på ett icke riskfyllt sätt, då marsvin är uppmärksamma djur och avsöker sin omgivning emellanåt för eventuella faror (Cassini, 1991). 52 av 53 marsvinsägare uppgav att de erbjöd sina djur skydd/gömslen och är ett lagkrav enligt 8 kap. 13 §.

En undersökning gjordes även kring marsvinsägare och deras upplevelse av sina djurs beteenden. 23 av 53 marsvinsägare (45 %) angav ett eller flera beteenden, som enligt forskning och av egen erfarenhet kan bedömas som onormala (Mason, 1991), och av dessa var det 10 djurägare som uppgav att djuret ofta gnager på inhysningens inredning som inte är avsett som gnagmaterial. Eftersom majoriteten av djurägarna (57 %) inte erbjöd sina djur gnagmaterial är det en av möjligtvis fler troliga förklaringar till beteendet då marsvin behöver ett lämpligt gnagmaterial av trä (Baumans, 2005). 19 av dessa 23 marsvinsägare hade en förklaring av djurets beteende/beteenden. För beteendet *gnager ofta på delar av inhysningens inredning (som inte är avsett som gnagmaterial)* fanns bland annat teorin att djuret var understimulerat. En djurägare beskrev att hennes marsvin ”vaktade vattenflaskan” och var allmänt speciell i beteendet och djurägaren redogjorde utförligt för djurets bakgrund; ”marsvinet hade flyttat många gånger, förlorat burkompisar, hamnat i nya konstellationer och genom detta utsatts för stress”. Beteendet *gnager ofta på burgallret upprepade gånger* hade djurägare likaså olika teorier för, dels att djuret kunde vara understimulerat eller att detta skedde vid utfodring. För beteendena *välter matskålen ofta och avsiktligt* samt *Står ofta upp på bakbenen och krafsar med frambenen mot burväggen* var ett frekvent svar att djuren utförde dessa vid utfodring eller när de ville ha mat.

Samtliga djurägars uppfattning av sina djurs beteenden

Vidare granskades hur många av samtliga djurägare som hade en teori för sitt djurs beteende/beteenden. Majoriteten av djurägarna hade observerat ett eller flera av dessa beteenden (Bilaga 1. Frågorna 25 och 26) och totalt 70 (förmodligen lägre) personer hade en teori för dessa. Här gjordes ingen koppling mellan teori och beteendet utan syftet var att analysera vilka teorier som förekom. Den vanligaste teorin var *brist på aktivering/understimulans/uttråkad* (17 av 70 djurägare), följt av *kan kopplas till naturligt beteende* (11 av 70 djurägare) och *vill ha mat/hälsa på ägaren* (11 av 70 djurägare). Utifrån svaren från marsvinsägarna och samtliga djurägare går det att urskilja två

svarsmönster. Somliga djurägare förklarade beteendet ur ett mer helhetsperspektiv och tänkte kring flera faktorer i djurets levnadsmiljö, medan vissa förklarade beteendet utifrån ett mer subjektivt och begränsat perspektiv (exempelvis "djuret vill hälsa på ägaren"). Somliga djurägare svarade att djurets beteende kan förklaras av naturliga skäl vilket egentligen inte är konstigt då onormalt beteende har sitt ursprung i ett för djuret normalt beteende (Mason, 1991). De djurägare som svarade på varför de upplevde ett beteende som onormalt hade även olika uppfattningar. "Övrigt" kategorin bestod av flest svar då det var ganska skilda förklaringar bland djurägarna, en del uppgav att skadligt beteende, inaktivitet och stressigt beteende upplevdes som onormalt. Den vanligaste förklaringen efter dem i "Övrigt" kategorin var *beteendet har inte observerats hos andra djur* (26 %). Det är dock fortfarande svårt att fastställa om djurägarna tolkat "onormalt" beteende som något helt säreget och utan en koppling till djurets vanliga beteendepertoar. Djurägarna kan även tolkat "onormalt" som ett beteende med en ursprunglig normal innebörd men som på grund av bristfällig miljö har fått ett onormalt utförande utåt sett. I flera studier som undersöker djurägares upplevelse av sina djurs beteenden är termen *beteendeproblem* ofta tillämpad (Turner, 1997; Amat *et al.*, 2009). Att beteendena ges en förutbestämd benämning av detta slag anser jag begränsa djurägarnas möjlighet att redogöra för sina egna tankar. Därutöver hittade jag ingen studie där djurägare tillåts tänka helt öppet kring djurs beteenden. Således var det inte möjligt att formulera en definition av onormalt beteende utifrån djurägares erfarenheter, som då kunde ha använts som referens i denna studie.

I en studie av Fox (2006) iaktogs en viss insikt hos djurägare om djurs instinkter och naturliga beteenden, i detta fall kattägare, då begreppen "instinkt" och "naturligt beteende" var återkommande under studiens intervjuer. Det kan ha en stor betydelse för hur människor ser på sin relation till djur eftersom det är känt att det existerar problem kring människors uppfattning av vissa djurs beteenden (Fox, 2006). På en del beteenden kan människor applicera ett antropomorfiskt synsätt samt att vissa beteenden anses gå emot mänskliga normer och därav uppfattas de felaktigt (Fox, 2006; Spencer *et al.*, 2006; Bradshaw & Casey, 2007). Enligt Fox (2006) kan det därför många gånger leda till oförståelse bland djurägarna eftersom djuret inte lever upp till människans förväntningar av ett sällskapsdjur. Exempelvis har detta observerats hos kattägare som påvisats klaga på olämplig eliminering, tvångsbeteenden, överdriven vokalisering, rädsla samt fobier (Turner, 1997; Amat *et al.*, 2009). Likaså upplever hundägare problem med vissa beteenden såsom oavbrutet skall, rädsla, separationsångest (Turner, 1997; Takeuchi *et al.*; 2001). Vad djurägare uppfattar som beteendeproblem kan således vara sådana beteenden som är besvärliga för djurägarens del (Turner, 1997). Enligt Muldon *et al.* (2014) innebär en begränsad kunskap om djurs beteenden, som det ovanstående kan styrka, svårigheter med att identifiera djurs beteendesignaler. Vidare påverkar det vårt agerande gentemot dessa och enligt mig kan detta vara avgörande för djurets välfärd.

Betydelsen av detta arbete samt framtida frågeställningar

Med denna kännedom om djurägares förståelse för djurs beteenden är det möjligt att identifiera lösningar till de problem som blivit uppenbara. Utifrån dessa resultat upplevs utbildning och upplysning vara aktuella åtgärder, en bra utbildning skapar förutsättningar för att djurägare ska ge sitt djur en adekvat skötsel. Genom utbildning får djurägarna dessutom lära sig att all information som kommer till ens kännedom ska jämföras och granskas kritiskt. För att erhålla en djupare förståelse för djurägares uppfattning av djurs beteenden bör nya frågeställningar formuleras som syftar till att undersöka olika orsakssamband. Finns det, till exempel, en koppling mellan djurägarens uppfattning av djurs beteenden och vilka informationskällor denne använder sig av? Finns det en koppling mellan djurägares uppfattning av djur beteenden och förekomsten av en träningsaktivitet

mellan djurägare och deras djur?. Detta arbete hade också fokus på kanin och gnagare som oftast blir bortglömda i välfärdssammanhang och därför är det angeläget med mer forskning om dessa djurslag.

SLUTSATS

Detta arbete har i en viss utsträckning klargjort vilka uppfattningar av djurs beteenden som finns bland djurägare av kanin och gnagare. Resultaten från studien visade att kunskap om djurs beteenden var både befintlig och obefintlig vilket är av stor betydelse för framtida djurhållning samt för djurvälferden. Djurägarna reflekterade över sina djurs beteende i olika omfattningar vilket visade på en märkbar spridning av kunskap och medvetenhet.

Majoriteten av djurägarna hade haft kanin eller gnagare tidigare vilket indikerar att detta inte behöver betyda en ökad kunskap om djurslagen och deras behov. I studien noterades att inte alla djurägare tillhandahöll resurser som föreskrivs inom lagstiftningen vilket tyder på att kunskap saknas om djurs fundamentala beteenden. En sådan okunskap påverkar sannolikt djurägares definition av onormala beteenden som vidare visar om djurägaren främst beaktar djurets välfärd eller beteendets medförda problematik för djurägarens del. Inom forskningen behöver mer fokus riktas på bakgrunden till djurägares låga kunskaper och vilka åtgärder som kan vända denna trend. Forskning kring ämnesområdet i denna studie behöver bedrivas, fast med ett slumpmässigt och större urval samt med en förbättrad metod (en mer fokuserad enkät eller genom intervjuer). Forskningen måste även utökas för djurslagen kanin och gnagare med avsikten att höja deras värde i samhället.

POPULÄRVETENSKAPLIG SAMMANFATTNING

Idag är det inget ovanligt med att hålla djur för sällskap vilket återspeglas i den stora utbredningen av djurhållningen. Förr i tiden såg det annorlunda ut då sällskapsdjur inte kunde vara en del av alla människors tillvaro eftersom de symboliserade människors goda välstånd eller tillhörighet i överklassen. Med tiden förändrades detta och idag kan de flesta människor ha ett sällskapsdjur i sitt hem. Det har följts åt av en tydlig ökning av antalet sällskapsdjur i vårt samhälle som parallellt skapat ett större orosmoln kring djurvälferden. Sällskapsdjurets fysiska och mentala hälsa är helt och hållet förenat med djurägarens kunskap och kännedom om djurets behov. Trots att dessa djur har genomgått en domesticeringsprocess (djur som under påverkan av människan har blivit mer eller mindre beroende av människans omsorg) har de fortfarande ett snarlikt beteendemönster som sin vilda artfrände. Det betyder att många grundläggande behov är oförändrade hos våra sällskapsdjur och genom att ta hänsyn till dessa skapas förutsättningar för en god djurvälferd. Dessvärre är inte alla djurägare införstådda med detta och i många fall leder det till en nedsatt djurvälferd. Dessa djur löper risk för att utveckla onormala beteenden på grund av den bristfälliga levnadsmiljön och vid oförändrade förhållanden kan beteendena anta ett stereotypiskt mönster. Forskningen kartlägger dessa beteenden fortlöpande och har börjat ge en inblick i djurägarnas perspektiv om djurs beteenden. Studier har visat att djurägare kan uppfatta vissa beteenden som besvärliga för deras egen del och upplevs som ett problem av just detta skäl.

Syftet med detta arbete var att försöka klargöra hur djurägare av kanin eller gnagare uppfattar sina djurs beteenden och vilka teorier de eventuellt kan ha om, enligt forskning och av egen erfarenhet, onormala beteenden. Därtill fanns det en målsättning att undersöka när djurägarna ansåg att ett beteende var onormalt. Metoden som valdes var en elektronisk enkät som sändes ut via internetbaserade sidor. Frågorna i enkäten berörde bland annat djurets generella levnadsmiljö, djurägarens bakgrund samt vilka beteenden som uppvisades

av djuret och hur dessa tolkades av djurägaren. Av enkätstudien framkom det att djurens beteenden uppfattas olika av djurägare. 95 av 172 djurägare (55 %) uppgav att deras djur uppvisade ett eller flera beteenden som kan bedömas som onormala. Utav dessa 95 var det omkring 70 djurägare som hade en möjlig teori till beteendet/beteendena. Det fanns djurägare som tänkte i ett större perspektiv kring beteendet medan andra djurägare reflekterade över beteendet i ett mer snävt perspektiv. Den vanligaste teorin var att djuret uppvisade ett beteende på grund av understimulans, därefter var det lika stor andel som svarade att beteendet kan kopplas till naturligt beteendet eller att djuret ville ha mat/hälsa på ägaren. Dessa svar är det sammanlagda resultatet av samtliga beteenden. Resultatet påvisar att det sannolikt finns en medvetenhet hos somliga djurägare om djurens beteenden och deras orsak samtidigt som det också påträffats en allmän okunskap. Vidare var det 38 av 172 djurägare som förklarade när dem upplevde ett beteende som onormalt och likaså här förekom det skilda svar. Två genomgående svar var att beteendet inte har observerats hos andra djur eller att det tidigare inte observerats hos djuret. Dessa tillsammans med andra reflekterande svar tyder på att somliga djurägare uppmärksammar avvikande beteenden samt har en idé kring dess ursprung.

Arbetets resultat har gett en insikt i hur djurägare tolkar sina djurs beteenden och har lagt en grund för fortsatt forskning på området. Det som blir aktuellt att undersöka längre fram är vilka samband som eventuellt finns mellan exempelvis djurägares uppfattning av djurs beteenden och de informationskällor som denne använder sig av, eller mellan djurägares uppfattning av djurs beteenden och utövande av träningsaktiviteter med djuret.

TACK

Jag vill tacka min familj och mina vänner för det tålamod dem visat då detta arbete upptog varje sekund av de senaste månaderna. De har varit så förstående och gett mig uppmuntrande ord för att ge mig ork och kraft. Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare, Maria Andersson, som kommit med många bra tips, idéer samt lösningar på uppkomna problem. Tack även alla djurägare som besvarat enkäten och således gjort en ovärderlig insats i detta arbete!

REFERENSER

- Amat, M., de la Torre, J. L. R., Fatjó, J., Mariotti, V. M., Van Wijk, S & Manteca, X. 2009. Potential risk factors associated with feline behaviour problems. *Applied Animal Behaviour Science*. 121, 134-139.
- Bashaw, M. J., Tarou, L. R., Maki, T. S & Maple, T. L. 2001. A survey assessment of variables related to stereotypy in captive giraffe and okapi. *Applied Animal Behaviour Science*. 73, 235-247.
- Baumans, V. 2005. Environmental enrichment for laboratory rodents and rabbits: requirements of rodents, rabbits and research. *ILAR Journal*. 46, 162-170.
- Bradshaw, J. W. S & Casey, R. A. 2007. Anthropomorphism and anthropocentrism as influences in the quality of life of companion animals. *Animal Welfare*. 16, 149-154.
- Brandão, J & Mayer, J. 2011. Behavior of rodents with an emphasis on enrichment. *Journal of Exotic Pet Medicine*. 20, 256-269.
- Burn, C. C. 2008. What is it like to be a rat? Rat sensory perception and its implications for experimental design and rat welfare. *Applied Animal Behaviour Science*. 112, 1-32.
- Cassini, M. H. 1991. Foraging under predation risk in the wild guinea pig *Cavia aperea*. *Oikos*. 62, 20-24.
- Dixon, L. M., Hardiman, J. R & Cooper, J. J. 2010. The effects of spatial restriction on the behavior of rabbits (*Oryctolagus cuniculus*). *Journal of Veterinary Behavior*. 5, 302-308.
- Driscoll, C. A., Macdonald, D. W & O'Brien, S. J. 2009. From wild animals to domestic pets, an evolutionary view of domestication. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 106, 9971-9978.
- Edgar, J. L & Mullan, S. M. 2011. Knowledge and attitudes of 52 UK pet rabbit owners at the point of sale. *Veterinary Record*. 168, 1-7.
- Fifield, S. J & Forsyth, D. K. 1999. A pet for the children: factors related to family pet ownership. *Anthrozoös*. 12, 24-32.
- Fox, R. 2006. Animal behaviours, post-human lives: everyday negotiations of the animal-human divide in pet-keeping. *Social & Cultural Geography*. 7, 525-537.
- Gattermann, R., Fritzsche, P., Neumann, K., Al-Hussein, I., Kayser, A., Abiad, M & Yakti, R. 2001. Notes on the current distribution and the ecology of wild golden hamsters (*Mesocricetus auratus*). *Journal of Zoology*. 254, 359-365.
- Green, T. C & Mellor, D. J. 2011. Extending ideas about animal welfare assessment to include 'quality of life' and related concepts. *New Zealand Veterinary Journal*. 59, 263-271.
- Gunn, D & Morton, D. B. 1995. Inventory of the behaviour of New Zealand White rabbits in laboratory cages. *Applied Animal Behaviour Science*. 45, 277-292.

Hendrie, C. A & Starkey, N. J. 1998. Pair-bond disruption in Mongolian gerbils: effects on subsequent social behaviour. *Physiology & Behavior*. 63, 895-901.

Jennings, M., Batchelor, G. R., Brain, P. F. Dick, A., Elliott, H., Francis, R. J., Hubrecht, R. C., Hurst, J. L., Morton, D. B., Peters, A. G., Raymond, R., Sales, G. D., Sherwin, C. M & West, C. 1998. Refining rodent husbandry: the mouse. *Laboratory Animals*. 32, 233-259.

Latham, N & Mason, G. 2004. From house mouse to mouse house: the behavioural biology of free-living *Mus musculus* and its implications in the laboratory. *Applied Animal Behaviour Science*. 86, 261-289.

Latham, N & Mason, G. 2010. Frustration and perseveration in stereotypic captive animals: Is a taste of enrichment worse than none at all?. *Behavioural Brain Research*. 211, 96-104.

Mason, G. J. 1991. Stereotypies: a critical review. *Animal Behaviour*. 41, 1015-1037.

Meaney, B. J & Stewart, J. 1981. A descriptive study of social development in the rat (*Rattus norvegicus*). *Animal Behaviour*. 29, 34-45.

Morgan, K. N & Tromborg, C. T. 2007. Sources of stress in captivity. *Applied Animal Behaviour Science*. 102, 262-302.

Muldoon, J. C., Williams, J. M & Lawrence, A. 2014. 'Mum cleaned it and I just played with it': Children's perceptions of their roles and responsibilities in the care of family pets. *Childhood*. 1-16.

Mykutowycz, R. 1960. Social behaviour of an experimental colony of wild rabbits, *Oryctolagus cuniculus* (L.) III. Second breeding season. *Wildlife Research*. 5, 1-20.

Newberry, R. C. 1995. Environmental enrichment: Increasing the biological relevance of captive environments. *Applied Animal Behaviour Science*. 44, 229-243.

Normando, S & Gelli, D. 2011. Behavioral complaints and owners' satisfaction in rabbits, mustelids, and rodents kept as pets. *Journal of Veterinary Behavior*. 6, 337-342.

Olsson, A. S & Dahlborn, K. 2002. Improving housing conditions for laboratory mice: a review of 'environmental enrichment'. *Laboratory Animals*. 36, 243-270.

Price, E. O. 1999. Behavioral development in animals undergoing domestication. *Applied Animal Behaviour Science*. 65, 245-271.

Prigg, T., Goldreich, D., Carvell, G. E & Simons, D. J. 2002. Texture discrimination and unit recordings in the rat whisker/barrel system. *Physiology & Behavior*. 77, 671-675.

Reinhardt, V. 2005. Hair pulling: a review. *Laboratory Animals*. 39, 361-369.

Sachser, N. 1998. Of domestic and wild guinea pigs: studies in sociophysiology, domestication, and social evolution. *Naturwissenschaften*. 85, 307-317.

- Sayers, I. 2010. Approach to preventive health care and welfare in rabbits. In *Practice*. 32, 190-198.
- Sørensen, D. B., Krohn, T., Hansen, H. N., Ottesen, J. L & Hansen, A. K. 2005. An ethological approach to housing requirements of golden hamsters, Mongolian gerbils and fat sand rats in the laboratory - A review. *Applied Animal Behaviour Science*. 94, 181-195.
- Spencer, S., Decuypere, E., Aerts, S & de Tavernier, J. 2006. History and ethics of keeping pets: comparison with farm animals. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 19, 17-25.
- Staats, S., Sears, K & Pierfelice, L. 2006. Teachers' pets and why they have them: an investigation of the human animal bond. *Journal of Applied Social Psychology*. 36, 1881-1891.
- Staats, S., Wallace, H & Anderson, T. 2008. Reasons for companion animal guardianship (pet ownership) from two populations. *Society and Animals*. 16, 279-291.
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2014:17) om villkor för hållande, uppfödning och försäljning m.m. av djur avsedda för sällskap och hobby, saknr L 80.
- Takeuchi, Y., Ogata, N., Houpt, K. A & Scarlett, J. M. 2001. Differences in background and outcome of three behavior problems of dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 70, 297-308.
- Tornvall, M., 2015a. <http://www.veterinaren.nu/gnagare/bra-att-veta/skotsel/skotselrad-chinchilla>, använd 2015-05-11
- Tornvall, M., 2015b. <http://www.veterinaren.nu/gnagare/bra-att-veta/skotsel/skotselrad-marsvin>, använd 2015-05-13
- Townsend, P. 1997. Use of in-cage shelters by laboratory rats. *Animal Welfare*. 6, 95-103.
- Trost, J. 2001. Enkätboken (sid. 29-31). Lund, Studentlitteratur.
- Turner, D. C. 1997. Treating canine and feline behaviour problems and advising clients. *Applied Animal Behaviour Science*. 52, 199-204.
- van de Weerd, H. A., van den Broek, F. A. R & Baumans, V. 1996. Preference for different types of flooring in two rat strains. *Applied Animal Behaviour Science*. 46, 251-261.
- Watanabe, S. 2007. How animal psychology contributes to animal welfare. *Applied Animal Behaviour Science*. 106, 193-202.
- Wechsler, B. 1995. Coping and coping strategies: a behavioural view. *Applied Animal Behaviour Science*. 43, 123-134.

Wurbel, H., Burn, C & Latham, N. 2009. The behaviour of laboratory mice and rats. I: the ethology of domestic animals 2nd edition, an introductory text (Red. P. Jensen). Wallingford, CABI International.

Zimmermann, A., Stauffacher, M., Langhans, W & Wurbel, H. 2001. Enrichment-dependent differences in novelty exploration in rats can be explained by habituation. *Behavioural Brain Research*. 121, 11-20.

Ågren, G., Zhou, Q & Zhong, W. 1989. Ecology and social behaviour of Mongolian gerbils, *Meriones unguiculatus*, at Xilinhote, Inner Mongolia, China. *Animal Behaviour*. 37, 11-27.

BILAGA 1.

Enkätstudie om djurägares uppfattning av beteenden hos sitt djur

Denna enkät ska ge underlag till en undersökning om hur djurägare till kanin eller gnagare upplever sitt djurs beteende. Enkäten ska även utreda hur djurägare går tillväga om de upplever att ett beteendet är onormalt. Till enkätstudien söker jag Dig som har eller har haft kanin, marsvin, guldhamster, dvärghamster, mus, gerbil, råtta eller chinchilla.

Enkätstudien ingår i ett kandidatarbete på Etologi- och djurskyddsprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet i Skara. Arbetet omfattar 15 högskolepoäng. Enkätstudien är utgångspunkten för detta arbete och kommer att ha en väsentlig betydelse för resultatet.

Enkäten ska besvaras med ett djur i åtanke, om du har fler än ett djur ska enkäten således besvaras för ett djur åt gången. Somliga frågor kan dock rikta sig till samtliga djur i hushållet, i sådana fall anges det i frågan. Till samtliga frågor är det fritt fram att lämna ytterligare uppgifter kring djuret som kan vara intressanta, för frågor som har svarsalternativ går det bra att skriva dessa uppgifter i "Övrigt" kategorin. För frågor där inget svarsalternativ passar, välj det som bäst motsvarar ditt resonemang och utveckla det i "Övrigt" kategorin. Om Du väljer att delta i studien ser jag gärna att du inte lämnar någon fråga obesvarad. Enkäten är anonym. Om det dyker upp frågor eller synpunkter så tveka inte att kontakta mig via mail eller telefon. Likaså om du kommer på något i efterhand som du gärna vill delge. Mina kontaktuppgifter finner du längre ner.

Tack på förhand!

Sofia Palm

Student vid Etologi- och djurskyddsprogrammet, Sveriges lantbruksuniversitet i Skara

solm0001@stud.slu.se

076-9478477

Frågor

1. Vilket år är du född?
2. Hur gammal var du när sällskapsdjuret införskaffades?
3. Har du haft kanin eller gnagare som sällskapsdjur tidigare?
4. Finns det barn under 15 år i hushållet?
5. Vilket djurslag finns i hushållet? Ange även antal, kön samt ålder på samtliga djur
 - Kryssa i fler alternativ om fler än ett djurslag finns, ange det djurslag som avses i denna enkät
 - X Kanin
 - X Marsvin
 - X Guldhamster
 - X Dvärghamster

- X Mus
- X Gerbil
- X Råtta
- X Chinchilla

6. Hur många personer i hushållet är det som sköter om och hanterar djuret?
- *"Sköta om" innebär i detta fall de vanliga rutinerna såsom utfodring, städning, sysselsättning av djuret o.s.v. Med "hantering" menas att man klappar djuret och/eller fysiskt håller djuret*
7. Hur länge har djuret funnits i hushållet?
- *Ange tidsperiod för samtliga djur i hushållet*
8. Varifrån införskaffades djuret?
X Zoobutik
X Privatperson
X Uppfödning
X Från egen kull
X Djurhem
X Annat (ange hur djuret införskaffades):
9. Av vilken anledning införskaffades djuret?
- *Om fler anledningar fanns, välj det som var mest avgörande för införskaffandet*
X Sällskap till dig eller familjen
X Till barnet/barnen (ange anledning):
X Sällskap till annat djur (ange vilket):
X Tävlingsaktiviteter (ange vilken tävlingsform):
X Avel
X Annan anledning (ange vilken):
10. Har djuret haft fler än en ägare och hur många i så fall (uppfödaren räknas inte i detta fall som ägare)?
X Ja (ange tidsperiod)
X Nej
11. Varifrån inhämtade du information om djuret och dess skötselbehov?
- *Välj fler alternativ om aktuellt*
X Inhämtade information från internet (ange vilken typ av information som inhämtades):
X Inhämtade information från böcker (ange vilken typ av information som inhämtades):
X Inhämtade information från annan tryckt litteratur (ange typ av tryckt litteratur och typ av information):
X Inhämtade information från föreläsning eller seminarium (ange titeln på föreläsningen eller seminariet):
X Inhämtade information från TV-program eller liknande (ange titeln på programmet):

- Rådfrågade en utomstående part (ange vilken part och typ av information):
- Annat sätt, (ange vilket och typ av information):

12. Hur hålls djuret?
- I en permanent inomhusbur
 - I en permanent utomhusbur
 - I både inomhus- och utomhusbur (ange när på året som djuret hålls utomhus):
 - På annat sätt (ange hållningsform):

13. Om djuret hålls i bur, vad har den för mått (längd, bredd/djup och höjd)?

14. Beskriv burens inredning, t.ex. antalet resurser såsom gömställen, leksaker m.m. Förklara även hur inredningsföremålen är placerade i förhållande till varandra.

15. Hur ofta ändrar du inredningsföremålens placering i buren?

- Varje dag
- 3-5 gånger per vecka
- 1-2 gånger per vecka
- Varannan vecka
- Minst en gång per månad
- Några gånger per år
- Övrigt

16. Vilka städrutiner finns?

- *Hur ofta rengörs buren/djurutrymmet? Var hålls djuren under tiden?*

17. I vilket av bostadens rum hålls djuret och valdes den av någon särskild anledning?

Frågorna 18-20 riktar sig till hushåll med fler än ett djur (djurslag som avses i studien), gå vidare till fråga 21 om Du endast innehar ett djur

18. Om du innehar fler än ett djur, ange vilka djur som hålls tillsammans samt i vilken inhysningsform:

19. Om individer av samma djurslag hålls separat, ange orsak/orsaker:

20. Om ett eller fler djur hålls ensamt, har den/dem tillgång till social kontakt med djur av samma djurslag?

- Ja (ange hur ofta):
- Nej

Frågorna 21-24 riktar sig till hushåll med andra djurslag än de som studien avser, gå vidare till fråga 25 om det inte berör Dig

21. Vilket annat djurslag finns i hushållet?
 - Kryssa i fler alternativ om fler än ett djurslag finns
 Hund
 Katt
 Fågel (ange art):
 Reptil (ange art):
 Annan (ange art):
22. Har djuret/djuren som Du angav i förra frågan tillgång till utrymmet med de andra djurslagen (kanin eller gnagare) (ange hur ofta)?:
23. Om du svarade ja på föregående fråga, har du iakttagit om de betar sig på ett särskilt sätt i närheten av varandra?
 Ja (ange djur samt hur de betar sig):
 Nej
24. Har detta/dessa djur på något sätt blivit tillvanda vid de djurslag som enkäten avser?
 Ja, genom träning (ange vilken):
 Ja, på annat sätt (ange vilket):
 Nej
25. Har du iakttagit något/några av följande beteenden hos ditt djur?
 - Kryssa i fler alternativ om fler än ett beteende har iakttagits. Beteendet eller beteendena anses existera om det/de uppvisas regelbundet.
 Gräver intensivt på ett och samma ställe
 Välter matskålen ofta och avsiktligt
 Gnager på delar av inhysningens inredning (som inte är avsett som gnagmaterial)
 Gnager på burgallret upprepade gånger
 Klättrar i gallret ofta
 Äter ovanligt mycket eller litet (ange varför du anser detta):
 Gräver ofta ut mat ur skålen
 "Nose slide" (för huvudet upp och ner med nosen inkilad mellan burgallren)
 Slickar på diverse föremål (burgolv, galler, vägg)
 Svänger repetitivt med huvudet åt sidorna
 Sparkar på väggen
 Springer i hjulet väldigt ofta
 Rycker eller tuggar päls (antingen på sig själv eller på annan individ)
 Manipulerar matskål eller vattenskål/pipen på vattenflaska (biter, gnager, drar, nafsar)
 Är ovanligt inaktiv (om du kryssar i detta alternativ, beskriv varför du anser detta):
 Står upp på bakbenen och krefsar med frambenen mot burväggen
 Uppträder ofta aggressivt mot andra djurindivider
 Uppträder ofta aggressivt mot människor
 Är ofta uttråkad (Sitter hukad in mot väggen eller ett hörn)
 Övrigt:

26. Upplever du att ditt djur uppvisar något/några onormala beteenden?
 Ja, (beskriv beteendet så utförligt som möjligt):
 Nej
27. Om du kryssade i något/några av beteendena i fråga 25 eller beskrev ett annat beteende i fråga 26, vad tror du att förekomsten av denna eller dessa beror på?
28. Om du tror att ditt djur uppvisar ett onormalt beteende, vad får dig att uppfatta det som onormalt?
29. Om du har iakttagit något/några av beteendena i fråga 25 eller ett beteende som du angav i fråga 26, vet du när beteendet/beteendena började uppvisas? (ange även eventuell koppling till en särskild händelse/förändring i djurets tillvaro)?:
30. Har du på något sätt försökt minska beteendets/beteendenas förekomst?
 Ja, genom att ändra något i djurets levnadsmiljö
 Ja, genom träning
 Ja, genom att rådfråga en utomstående part
 Nej
 Övrigt:
31. Utför du någon aktivitet med djuret/djuren som involverar ditt deltagande (utöver motionsrunda utanför buren)?
 Agility
 Klickerträning
 Övrigt:
32. Får djuret vistas utanför buren för att röra på sig?
 Ja, utan sele
 Ja, med sele
 Ja, ibland utan sele och ibland med sele
 Nej
 Övrigt:
33. Får djuret vistas utomhus?
 Ja, under sommarperioden
 Nej
 Övrigt:
34. Är det något övrigt du vill tillägga?

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67000
E-post: hmh@slu.se
Hemsida:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

*Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511 67000
E-mail: hmh@slu.se
Homepage:
www.slu.se/animalenvironmenthealth*
